

Jatkosodan taistelut neuvostoliittolaisen historiateoksen kuvaamina

Eversti evp A E Lyytinen

Stalinin ajan neuvostoliittolaiselle sotahistorian kirjoittamiselle on ollut luonteenomaista subjektiivisuus ja salailu. Sotatapahtumat on esitetty Puna-armeijan suhteen liioitellun edullisessa värityksessä ja vastustajan menestymisestä on pyritty vaikenemaan. Niinpä virallisen historiateoksen kuvaus Suomen talvisodasta rajoittuu yksinomaan Kannaksen sotatoimiin eikä itärintaman tapauksista puhuta rivilläkään. Omien joukkojen vahvuudesta ei ole esitetty lukuja eikä myöskään ole mainittu sotatoimiin osallistuneitten yhtymien tai joukko-osastojen numeroita puhumattakaan tappioluvuista. Oman leimansa tälle Stalinin aikakaudelle antaa myös v 1942 julkaistu määräys, jolla kiellettiin henkilökohtaisten päiväkirjojen pitäminen Puna-armeijassa sodan aikana.

Nyttemmin on tälläkin alalla Neuvostoliitossa tapahtunut muutos. Viime vuonna on Moskovassa julkaistu teos "Bitva za Leningrad" (Taistelu Leningradista), joka kuvailee Leningradin suunnan taisteluja sekä saksalaisia että suomalaisia vastaan vuosina 1941—44. Teos eroaa aikaisemmista kaltaisistaan ennen kaikkea siinä, että selvästi myönnetään Puna-armeijan epäonnistuneen määrättyjen tehtävien suorituksessa. Myöskin annetaan tunnustus ainakin suomalaisen vastustajan osoittamalle lujudelle.

Ennen suurten hyökkäysoperaatioiden selostusta esitetään vastapuolten voimasuhteet sekä suoritetaan niitten vertailu niin lukumäärän

kuin teknillisen välineistönkin suhteen. Lähteinä on käytetty paitsi Neuvostoliiton arkistoja, vastustajien puolella julkaistua kirjallisuutta kuten Tippelskirch'in ja Kuussaari—Niitemaan teoksia. Omien joukkojen suhteen ei esiinny aikaisempaa yleistä salailua vaan yhtymien lukumäärät, numerot ja vahvuudet mainitaan samoin kuin operaatioon varatut tykistö- ja panssarivaunumäärät. Tappiolukuja ei kuitenkaan esiinny.

Teos on valmistunut Neuvostoarmeijan yleisesikunnan sotahistoriallisen osaston toimesta. Kirjoittajina nimetään viisi everstiä, joista yksi on historiatieteiden kandidaatti ja kaksi sotatieteiden kandidaattia.

Tarkastamme eräitä mielenkiintoa herättäviä kohtia teoksessa.

Mitä tulee Saksan sodan alkuvaiheeseen, teos toteaa, että Puna-armeija ei ollut ryhmittynyt tilanteen vaatimalla tavalla, eivätkä joukot olleet taisteluvalmiita hyökkäyksen alkaessa. Tähän epäkohtaan olivat teoksen mukaan syyttäjä Stalin, puolustusministeriö ja yleisesikunta, jotka olivat väärin arvioineet sotilaallispoliittisen tilanteen huolimatta siitä, että oli olemassa varmoja tietoja Saksan armeijan keskitämisestä Neuvostoliiton rajalle ja sodan alkamisesta. Aikaisemminkin on tässä asiassa esitetty syytöksiä etupäässä Stalinia vastaan. Näin teki mm N S Hruštšev tunnetussa puheessaan helmikuussa 1956. Stalin ei sallinut ryhdyttäväksi valmius- ja hälytystoimenpiteisiin, jotta ei millään tavalla provosoitaisi erimielisyyksiä Saksan kanssa. Suurin osa Puna-armeijaa oli kylläkin sijoitettuna Suomen talvisodan jälkeen maan länsiosiin, mutta ryhmitys oli hajanainen sekä rintaman suunnassa että syvyydessä. Teos mainitsee mm rajalla olleiden divisioonien ryhmittyneen siten, että yksi jalkaväkirykmentti oli edessä rajalla ja divisioonan päävoimat 8—20 km taempana. Syvemmällä olleet joukot olivat 150—500 km rajalta. Tällainen ryhmitys antoi hyökkääjälle mahdollisuuden lyödä vastustaja osissa. Näin pääsi hyökkääjä myös yllätykseen. Teos esittää mm, että 48. divisioona oli rauhanomaisesti marsilla Rigasta rajalle, kun se 22. 6. 1944 joutui ilmahyökkäyksen alaiseksi ja kohtasi pian sen jälkeen hyökkäävät saksalaiset tullen lyödyksi.

Suomen rintaman alkutilanteen selostuksessa teos esittää: ”Barbarossa-suunnitelman mukaan suomalaisten joukkojen tuli hyökätä Karjalan kannaksen kautta ja yhdessä lounaasta Leningradia kohden etenevien saksalaisten joukkojen kanssa vallata kaupunki.” Mahdollisesti

tämä on sisältynyt mainittuun suunnitelmaan, mutta Mannerheim ei alistunut sitä noudattamaan, vaan pysäytti etenemisen v 1939 rajalle. Hän ei suostunut saksalaisten painostuksesta huolimatta jatkamaan hyökkäystä Leningradiin.

Suomessa olevat vastustajan voimat arvioidaan teoksessa niin, että täällä oli yhteensä 21 divisioonaa ja kolme prikaatia, joissa oli yli 325.000 miestä, noin 4.000 tykkiä ja kranaatinheitintä sekä 900 lentokonetta (s. 20). Tähän arvioon sisältyvät myös saksalaiset joukot. Sivulla 80 on arvio suomalaisten joukkojen vahvuudesta. Sen mukaan Karjalan armeijaan kuului seitsemän divisioonaa ja kolme prikaatia ja Kannaksella oli seitsemän divisioonaa. Yhteensä näissä joukoissa oli 220.000 miestä, 3.000 tykkiä ja kranaatinheitintä sekä 506 lentokonetta.

Aunuksen kannaksella oli Neuvostoliiton 7.armeija ja Karjalan kannaksella 23.armeija. Näissä armeijoissa oli yhteensä 114.000 miestä, 231 panssarivaunua, 2.500 tykkiä ja kranaatinheitintä sekä 226 lentokonetta. Tällä tavoin oli suomalaisilla sotatoimien alkaessa ylivoima muissa suhteissa paitsi panssarivaunuihin nähden, joita ei suomalaisilla ollut. Jalkaväen suhteen ylivoima oli Karjalan kannaksella 1:1,9, tykistössä 1:1,2 ja lentokoneissa 1:2,2. Vielä suurempi oli ylivoima Anuksen kannaksella, jossa suomalaisia vastassa oli ainoastaan kolme divisioonaa.

Sodan alkuvaiheita selostaessaan teos esittää, että Neuvostoliiton hallitus ei halunnut antaa Suomen armeijalle aihetta sotatoimien alkamiseen. Suomen rajalla oleville joukoille annettiin käsky avata tuli ainoastaan siinä tapauksessa, että suomalaiset ryhtyvät hyökkäykseen.

Teoksen mukaan suomalaiset lenkoneet ”yrityivät” kesäkuun 23. ja 24. p:nä pommittaa Leningradia, Kronstadtia ja Karjalais-suomalaisen tasavallan kaupunkeja. Tästä samoin kuin myöhemminkin esiintyvistä totuudenvastaisista tiedoista ei voida syyttää teoksen kirjoittajia, sillä he ovat kirjoittaneet teoksen Neuvostoliiton sota-arkistojen lähteitten mukaan. Ko pommituksiin syyllistyneet koneet olivat kansallisuudeltaan saksalaisia. Teos jatkaa: ”Vastauksena lentokoneemme suorittivat kesäkuun 25. päivänä voimakkaan iskun vastustajan lentokentille. Hyökkäyksen tuloksena tuhoutui vihollisen lentokentillä 30 lentokonetta.” Ko päivänä pommitettiin kymmentä etelä- ja keski-Suomen kaupunkia. Pommikoneita ammuttiin alas 26 kappaletta.

Sodan syttymistä seuranneet tapahtumat selostetaan asiallisesti. Viipurin suunnalla taistelleet kolme divisioonaa (43, 115. ja 123.) saivat liian myöhään (28. 8.) Puna-armeijan päämajan hyväksymään Leningradin rintaman sotaneuvoston määräyksen 23. armeijan komentajalle vetää ko divisioonat linjalle Muolaanjärven pohjoisranta — Rokkala. Kun lupa vetäytymiseen oli saatava näin korkealla olevasta portaasta, on ymmärrettävää, että se tuli liian myöhään ja näin oli tuloksenä Porlammien motti.

Tässä yhteydessä on paikallaan selostaa keskustelu, joka allekirjoitaneella oli vangiksi jääneen 43.divisioonan komentajan kenraalimajuri Kirpitschnikovin kanssa syyskuun lopulla 1941 Mikkelissä. Kirpitsnikov kertoi, ettei näillä kolmella divisioonalla ollut yhteistä johtajaa, vaan että Leningradin rintaman sotaneuvoston jäsenet aika ajoin saapuivat divisiooniin antamaan käskyjä. Kun Kirpitsnikov sai tietää, että suomalaiset olivat ylittäneet Vuoksen ja etenivät sivuuttaen Viipurin, ehdotti hän, että ko kolme divisioonaa vedettäisiin mainitulle Muolaanjärven — Rokkalan linjalle. Leningradin rintaman sotaneuvosto ei kuitenkaan aluksi hyväksynyt ehdotusta. Erästä teoksen kohdasta selviää (s. 86), että 23.armeijan komentaja johti operaatioita Laatokan puolella eikä hänellä ilmeisesti ollut yhteyksiä Viipurin suunnalla oleviin divisiooniin, kun rintaman sotaneuvosto tällä suunalla antoi käskyjä.

Juuri elokuun lopulla muutettiin Leningradin suunnalla johtosuhteita. Päämajan määräyksellä 23. 8. lakkautettiin siihen saakka operaatioita johtanut luoteissuunnan esikunta (ylipäällikkö marsalkka K Voroshilov), jonka alaisina olivat olleet pohjoinen rintama ja luoteinen rintama. Viimeksimainittu alistettiin nyt suoraan päämajalle ja perustettiin Leningradin rintama sekä Karjalan rintama. Laatokan ja Suomenlahden välillä ollut 23.armeija alistettiin Leningradin rintamalle ja Laatokan pohjoispuolella ollut 7.armeija Karjalan rintamalle. Leningradin rintaman komentajana 5.—12. 9. välisenä aikana oli marsalkka Voroshilov. Hänen jälkeensä oli useita komentajia. 9. 6. 1942 otti tehtävän vastaan kenraaliluutnantti L A Govorov, joka oli rintaman komentajana sotatoimien päättymiseen saakka ja sai 15. 1. 1943 ylennyksen kenraalieverstiksi sekä 18. 6. 1944 Neuvostoliiton marsalkaksi. Rintaman sotaneuvoston jäsenenä oli 4. 9. 1941 alkaen A A Zhdanov (vuo-

den 1944 välirauhan jälkeen valvontakomission puheenjohtajana Suomessa), 12. 2. 1943 nimitettyä kenraaliluutnantiksi ja 18. 6. 1944 ylennettynä kenraalieverstiksi.

Voidaan asettaa kysymys, annettiinko johtosuhteitten uudelleenjärjestelyn yhteydessä elokuun lopulla riittävän ajoissa määräys Viipurin suunnalla olevien joukkojen vetämisestä Rokkalan linjalle.

Teos kertoo, että saarroksiin jääneiden kolmen divisioonan henkilöstö murtautui oma-aloitteisesti hajanaisina ryhminä etelään Koivistolle jättäen kalustonsa. Kannaksen keskiosassa olleet joukot eivät myöskään voineet pidättää suomalaisten hyökkäystä.

Teos jatkaa: "Vastustajan hyökkäyksen paineen alla 23.armeijan perääntyminen muuttui järjestäytymättömäksi paoksi, jolloin joukko-osastot ja yhtymät menettivät melkein kaiken aseistuksensa ja teknilliset välineistönsä henkilöstön kärsiessä raskaita tappioita."

Karjalan kannaksella näin syntyneessä vaikeassa tilanteessa Leningradin rintaman sotaneuvosto päätti 1. 9. 1941 vetää joukot vuoden 1939 rajalla olevalle linnoitetulle linjalle. Viipurin suunnalla olleitten kolmen divisioonan henkilöstö, yhteensä 12.000 miestä, siirrettiin meritse Koivistolta Leningradiin. Näin siirrettiin mm 123.divisioona, joka talvisodassa suoritti Summan läpimurron.

Teos kertoo edelleen, että uudella puolustuslinjalla 23.armeijan joukot torjuivat suomalaisten yritykset läpimurron aikaansaamiseksi ja pakottivat vastustajan siirtymään puolustukseen. Asianlaitahan on niin, että ylipäällikkömme antoi käskyn etenemisen pysäyttämiseksi vanhalle rajalle.

Aunuksen kannaksen operaatiot ja 7.armeijan vetäytyminen Syvärille kuvataan teoksessa lyhyesti ja asiallisesti.

Kuvauksessa Hangon taisteluista ei ole erityistä merkille pantavaa. Mielenkiintoista on kuitenkin todeta, että Hangon sankareitten kunniaksi on Leningradiin Pestelin kadulle kiinnitetty muistotaulu.

Partisaanitoiminnan tuloksista saksalaisten selustassa Leningradin suunnalla teos esittää huomattavia tilastotietoja. Partisaanit olivat tuhonneet 21.556 vihollista, räjäyttäneet 58.563 rautatiekiskoa, 51 rautatie- ja 247 maantiesiltaa, suistaneet kiskoilta 136 junaa, hävittäneet 509 km puhelin- ja lennätinjohtoa, 1620 autoa, 811 muuta ajoneuvoa, 28 varastoa, 33 panssarivaunua ja 4 lentokonetta. Kun saksalaiset vuo-

den 1944 alussa työnnettiin Narvan — Pihkovan linjalle, niin 22.000 partisaania liittyi Leningradin rintaman joukkoihin ja yli tuhat ryhtyi puolue- ja nuorisotoimintaan sekä taloudellisiin tehtäviin. Yli 3000 naispartinsaania palasi entisiin tehtäviinsä ja 2000 alaikäistä meni ammattikouluihin. Partisaanitoiminnan esikunta luovutti armeijalle 14 tykkiä, 21.218 kivääriä, 778 automaattiasetta, 1348 erilaista konekivääriä, 186 pst-kivääriä, 201 kranaatinheitintä ja suuren määrän ampumatarvikkeita.

Kun teoksessa ryhdytään esittämään kesän 1944 hyökkäysoimia Suomea vastaan, selvitetään aluksi hyökkäyksen päämääriksi!

- Etelä-Karjalassa (Aunuksessa) ja Karjalan kannaksella olevien Neuvostoliitolle kuuluvien alueitten vapauttaminen suomalaisten anastajien käsistä ja
- Suomen vetäminen pois sodasta.

Teoksen mukaan Suomen armeijan moraalinen tila oli keväällä 1944 alhaalla. Esimerkkinä tästä esitetään Valkeasaarella vangiksi otetun JR 1:n värin lausunto: ”Saksan väistämätön tappio tuli meille upseereille ja sivistyneistölle selväksi Stalingradin jälkeen. Venäjän suhteen olemme laskelmoineet väärin. Olimme varmoja siitä, että Saksa saavuttaa voiton nopeasti ja että me, tehtyämme sille suuren palveluksen sotilaallisella avustuksellamme, voimme säilyttää riippumattomuutemme. Otaksuimme voivamme liittää Karjalan Suomeen. Nyt ei tällaisista seikoista voi edes uneksia. Venäjä voittaa ja Suomi menettää riippumattomuutensa.”

Teoksessa käsitellään laajasti Kannaksella suoritettuja linnoitustöitä. Tässä yhteydessä mainitaan mm, että saksalainen organisaatio Todt olisi suorittanut linnoitustöitä täällä. Maastosta mainitaan, että se oli jo talvisodasta saakka hyökkääjälle tuttua. Tässä yhteydessä toistetaan neuvostoliittolaisessa talvisotaa koskevassa kirjallisuudessa esiintyvä perätön väite, että Viipuri olisi maaliskuussa 1940 vallattu rynnäköllä. Teos esittää, että Kannaksella oli neljä linnoitettua puolustuslinjaa, nimittäin joukkojen miehittämä etulinja, VT-linja, talvisodan Mannerheim-linja ja VKT-linja. VT-linja oli parhaiten linnoitettu. Sen lujuudesta esitetään esimerkkinä Vanhasahan ja Metsäkylän tukikohdat, joissa 3,5 km:n matkalla oli 52 rautabetonista tai panssarilevyistä valmistettua tulipistettä. Niitten valmistamiseen olisi käytetty 6.000 m³

betonia ja 500 tonnia panssaria. Teos mainitsee, että suomalaiset suhtautuivat toivorikkaasti puolustuksensa lujuuteen Kannaksella. Esi-merkkinä esitetään päämajan operatiivisen osaston ensimmäisen jaoston päällikön ilmoitus, jossa sanotaan: ”Muodostaessamme yhteenvedon mahdollisuksistamme tulemme johtopäätökseen, että tällä hetkellä nykyisissä asemissa mahdollisuutemme moninkertaisesti ylittävät puolustuskykymme talvisodan aikana 1939—40. Voimme vielä sanoa, että sekä maavoimien että merivoimien sotilaallinen voima on kasvanut verrattuna siihen, mitä ne olivat nykyisen sodan alkaessa.”

Kuten meilläkin on tunnettua, alkoivat hyökkäysvalmistelut Karjalan kannaksella toukokuun alussa 1944. Hyökkäystä varten muodostettiin ennestään Kannaksella olleen 23.armeijan lisäksi 21.armeija, jonka joukot aluksi sijoitettiin leiriin Leningradin lounaispuolelle.

Molemmissa armeijoissa (21.A ja 23.A) alkoi voimaperäinen joukkojen valmennus hyökkäystä varten käsittäen sekä sotilaallisen että poliittisen koulutuksen. Koulutus jatkui 25 päivän aikana (5.—30. toukokuuta). Miehistö-koulutuksessa läpikäytiin taisteluryhmyksen eri muodot, liikkuminen metsä- ja suomaastossa, eteneminen kiinteässä kosketuksessa omaan tykistö-tuleen, lähitaistelu, tulipesäkkeitten valtaaminen ja vallatun maaston linnoittaminen. Varsinaisen hyökkäysarmeijan (21.A:n) harjoitukset suoritettiin maastossa, joka oli ilmavalokuvien perusteella rakennettu muistuttamaan suomalaisten asemia Kannaksella. Päällystön koulutuksessa kiinnitettiin huomio jalkaväen, tykistön, panssareitten ja lentokoneitten yhteistoimintaan. Asetettiin vaatimukseksi, että komentajien armeijakunnan komentajaan saakka tuli henkilökohtaisesti tähyttämällä seurata hyökkäysjoukkojen toimintaa maastossa. Jokaisessa jvrykmentissä valmennettiin yksi pataljoona erikoisesti rynnäköpataljoonaksi, jolle annettiin automaattiasetus.

Miehistö-koulutuksessa kiinnitettiin erityinen huomio siihen, että taistelijat pystyisivät mahdollisimman nopeasti suorittamaan rynnäkösyöksyn. Matka pidennettiin 200—300 metristä 600 metriin harjoituksissa. Valmennuksessa päästiin siihen, että pataljoona syöksyi 600 m 3—4 minuutissa.

Kuten tunnettua annettiin Puna-armeijassa erittäin suuri merkitys poliittis-moraaliselle työlle. Rauhan ajan koulutuksessa päivä säännöllisesti aloitettiin poliittisella oppitunnilla. Työtä jatkettiin myös rinta-

maolosuhteissa. Nyt rintaman sotaneuvosto antoi 18. 5. ohjeen kaikille komentajille ja poliittisille työntekijöille siitä, miten poliittista työtä oli tehtävä hyvän hyökkäyshengen luomiseksi joukkoihin. Perustana tuli olla puolueen ja hallituksen vaatimus Neuvostoliiton maitten puhdistamisesta fascistisista anastajista. Tunnuslauseena tuli olla: ”Annamme kuolettavan iskun Hitlerin suomalaisille rengeille. Ajamme suomalaiset anastajat Neuvostomaalta, kostamme heille heidän ilkityönsä, taakamme Leninin mainehikkaan kaupungin turvallisuuden.”

Tehtiin paljon työtä sotilaitten liittämiseksi puolueen ja komsomolin jäseniksi. Toukokuun aikana hyväksyttiin puolueeseen molemmissa armeijoissa yhteensä 10.549 taistelijaa ja komentajaa. Näin voitiin muodostaa kaikkiin yksikköihin luja puoluejärjestö. Eniten puolueen jäseniä oli rynnäkköpataljoonissa. Varsin runsaasti oli puolueen jäseniä 21.armeijan 30. kaartin armeijakunnassa. Tämän armeijakunnan jokaisessa divisioonassa oli 2300—2400 puolueen jäsentä ja 1500—1700 nuori-soliittolaista.

Teos selvittelee tarkoin molemminpuolisia voimasuhteita ennen kesäkuun hyökkäystä. Kannaksella oli Leningradin rintaman joukkoja kesäkuun alussa 25 jvdivisioonaa, kaksi linnoitusaluetta (vahvuus sama kuin jvdivisioonan), kaksi psrikaatia, 14 ps- ja rynnäkkötykkirykmenttiä, yli 220 tykistö- ja kranaatinheitin patteristoa sekä 741 lentokonetta. Teos vertailee näitä voimia suomalaisten vahvuuksiin todeten, että hyökkääjän ylivoima oli jalkaväkeen nähden 1:1,4, tykistöön nähden 1:4,5, panssareihin nähden 1:1,8. Lentokoneitten suhteen ylivoima oli vielä suurempi. Se seikka, että painopisteeseen 21.armeijan kaistalle oli keskitetty 60—80 % kaikista voimista takasi hyökkääjälle lamauttavan ylivoiman. Tämä pitää epäilemättä paikkansa. Mutta otamme tarkasteltaviksi suhdeluvut. Teoksen mukaan jvdivisioonien vahvuus Leningradin rintamalla oli 6400—7000. Otamme keskiarvoksi 6700. Yhteensä 27:ssä divisioonassa oli näin ollen 180.900 miestä. Suomalaisilla oli Kannaksella ko aikana viisi jvdivisioonaa, kaksi prikaatia ja psdivisioona. Silloisen jvdivisioonamme vahvuus oli 11.000 miestä, 19. prikaatin 4.000, rvprikaatin 3.000 ja psdivisioonassa oli 6.000 miestä. Yhteenlasku antaa 68.000 miestä jalkaväkeä sekä suomalaisen ja venäläisen jalkaväen suhdeluvuksi 1:2,7 eikä 1:1,4. Suurinta epäilyä herättää kuitenkin panssarivoimien suhde 1:1,8. Panssaridivi-

sioonassamme oli noin 100 vaunua, mutta näistä oli puolet Vickers-vau-
nuja, jotka kesän 1944 operaatiossa osoittautuivat vähemmän taistelukelpoiseksi. Puna-armeijan psrikaatin vaunuvahvuus oli 65 ja ryk-
mentin 21. Näin kertyy yhteensä 424 vaunua ja suhteeksi 1:3,5, jos
suomalaisten puolella lasketaan taistelukelpoiset 50 vaunua (Sotkat ja
rynnäkkötykit). Suurin voimasuhteitten ero vallitsi kuitenkin tykistö-
määrissä. Teoksen mukaan oli 21.armeijan kaistalla yhteensä 3000 tyk-
kiä ja kranaatinheitintä. Tämän armeijan ja meidän IV AK:n kaistat
olivat suurin piirtein samat. Tämän armeijakunnan kaistalla oli 160 tyk-
kiä (Kuussaari—Niitemaa: Suomen Sota 7.os sivu 241). Ak:n kahdessa
etulinjan divisioonassa oli 72 kranaatinheitintä ja ak:n kaistalla yhteensä
232 putkea. Näin saadaan tykistömäärien suhteeksi 230:3000 eli 1:13.
Tämä murskaava suhdeluku todistaa mikä merkitys puna-armeijassa
annettiin tykistölle taistelussa. Vanhastaan on jalkaväellä ollut shak-
kipelistä otettu nimitys "taistelukentän kuningatar". Stalin antoi vas-
taavasti tykistölle nimityksen "taistelukentän jumala". Keskimäärin oli
21.armeijan kaistalla 120 putkea kilometriä kohden. Painopisteessä Val-
keasaaren kohdalla oli tiheys 200 putkea kilometriä kohden. Meillä on
tämä tiheys arvioitu 300—400 putkeksi ilmalokuvien perusteella, mm
everstiluutnantti R Hirvan tutkielmassa Tiede ja Ase n:ossa 10. Tuli-
valmisteluun osallistui lisäksi Kronstadtin järeä ja raskas tykistö. Suo-
rasuuntausta varten etulinjaan sijoitettiin n 350 tykkiä, joita oli näin
ollen 23 kpl kilometriä kohden.

Kaikki kolme 21.armeijan armeijakuntaa (97.AK, 30. Kaartin AK ja
109.AK) ryhmittäytyivät niin, että ensimmäisessä portaassa oli kaksi divi-
sioonaa ja toisessa yksi. Painopistesuunnassa armeijan keskustassa
Valkeasaaren alueella hyökkäsi 30.Kaartin AK 6,5 km leveällä kaistalla
suomalaista rykmenttiä (JR 1) vastaan. Määritellen armeijakunnan
vahvuudeksi n 20.000 miestä ja JR 1:n vahvuudeksi 3.000 oli hyökkää-
jän jalkaväkiylivoima 6—7 kertainen. Samaan tulokseen on tullut evers-
tiluutnantti R Hirva tutkielmassaan Tiede ja Ase N:o 10:ssä.

Hyökkäystä tukemaan oli määrätty 741 lentokonetta, joista hävit-
täjiä 158, maataistelukoneita 298, pommikoneita 265 ja tiedustelukoneita
20. Ensimmäisenä hyökkäyspäivänä suoritettiin 883 taistelulentoa.

Itämeren laivasto alistettiin Leningradin rintaman komentajalle
hyökkäyksen tukemiseksi. Laivaston tehtävinä olivat hyökkäyk-

sen alkuvaiheessa 21. armeijan tukeminen laivastotykkiköillä ja armeijan kuljetusten suojaaminen Oranienbaumista Revonnenään sekä maihinnousun suoritus Inon—Seivästön seudulle. Tähän tehtävään oli koulutettu ja määrätty 224. divisioona, joka heinäkuun alussa suoritti maihinnousuja Viipurinlahdella. Inon—Seivästön maihinnousu jäi suorittamatta, koska hyökkäyksen nopea edistyminen teki sen tarkoituksettomaksi.

Kannaksella puolustuksessa olleen 23. armeijan joukkoja ei vaihdettu varsinaisen hyökkäysarmeijan (21.A:n) joukkoihin ennenkuin välittömästi ennen hyökkäystä. Teos esittää 23. armeijan taktilliseksi tiheydeksi ennen hyökkäystä 0,4 pataljoonaa sekä 8 tykkiä ja kranaatinheitintä rintamakilometriä kohden. Operatiivisen tiheyden teos esittää huomattavan suureksi, kun 8 kilometriä kohden oli divisioona. Keskitysalue oli 5—8 km rintaman takana ja tänne 21. armeijan joukot siirrettiin osaksi meritse Oranienbaumista Revonnenään Leningradin ja Rajajoen välille ja osaksi meritse Leningradin kaakkoispuolitse. Keskitys tapahtui seuraavassa järjestyksessä:

- 17.—23. 5. armeijan huoltomuodostelmat,
- 22. 5.—3. 6. tykkistö- ja panssarijoukot,
- 1. 6.—4. 6. rykmenttitykkistö,
- 4. 6.—6. 6. divisioonien ja rykmenttien kuljetusmuodostelmat ja
- 5. 6.—9. 6. henkilöstö.

Tältä keskitysalueelta siirtyivät joukot lähtöasemaan kolmena viimeisenä yönä ennen hyökkäyspäivää 10. 6. Yöllä vasten 10. 6. vaihdettiin taistelu-uurtarit sekä 9. 6. väkivaltaista tiedustelua suorittaneet 23. armeijan joukot.

Yllätysvaikutuksen säilyttämiseksi rintaman johto antoi yksityiskohdaisia määräyksiä. Rautatiekuljetukset oli suoritettava suljetuin vauvin. Junat eivät saaneet pysähtyä asemilla vaan välttämättömät pysähdykset oli tehtävä metsäisillä alueilla. Maanteitä käyttäneet muodostelmat kiersivät Leningradin. Uudet lentoyoukot eivät saaneet lentää vihollisen alueen yläpuolella. Päivää tai paria ennen hyökkäystä nämä vastatulleet koneet saivat lentää rintamalinjan yli, mutta vain niin etäälle, että hätälasku omalle puolelle oli taattu. Radioliikenne, puhelin-keskustelut ja kirjeenvaihto hyökkäystä koskevista kysymyksistä oli

kiellettyä. Harhauttamistarkoituksessa pyrittiin antamaan kuva hyökkäysvalmisteluista Narvan rintamalla. Tällä suunnalla lisättiin tiedustelutoimintaa ja suoritettiin ilmapommituksia. Narvan suunnan joukoille annettiin valheellisia määräyksiä hyökkäystehtävistä ja niiden kehittämisestä.

Voimme asettaa kyseenalaiseksi, onnistuiko yllätyksen säilyttäminen.

Ainakin suomalaiset etulinjan joukot huomasivat hyökkäysvalmistelut. Sen enempiä puuttumatta tähän monasti käsiteltyyn kysymykseen on todettava, että mikäli meillä ylemmät johtoportaat olisivat pitäneet hyökkäystä edes mahdollisena, olisi odottanut toimenpiteitä joukkojen paremman valmiuden aikaansaamiseksi, lomien ja komennusten peruuttamiseksi, tykistön traktorien ja hevosten siirtämiseksi linnoitustöistä patterin luokse ja reservin (panssaridivisioonan) siirtämiseksi lähemmäksi todennäköistä toiminta-aluetta.

VT-linjan murrossa yllätys ehkä onnistui paremmin kuin Valkeasaarella. Teos korostaa sitä taitoa ja nopeutta, jolla yllättävä painopisteen siirto Kivennavan suunnalta Kuuterselkään suoritettiin. Erityisen ansiokkaana teos pitää tykistön toimintaa nopean painopisteen siirron aikaansaamisessa, patterien siirtyessä rintaman suunnassa uusiin tuliasemiin.

Leningradin rintaman komentajan kenraalieversti Govorovin suunnitelman mukaan oli lyötävä suomalaiset etulinjan joukot ja sen jälkeen jatkettava etenemistä Viipuriin saakka. Tämän Viipurin operaatioksi nimitetyn hyökkäysliikkeen 10—11 päivänä oli kaupunki vallattava. Etenemisnopeus arvioitiin etukäteen 10—12 kilometriksi vuorokaudessa. Kun ensimmäinen hyökkäyspäivä oli kesäkuun 10:s, kyettiin suunnitelma erittäin täsmällisesti toteuttamaan tämän 100 kilometriä syvän etenemisen aikana. Puna-armeijan saman vuoden tammi—helmikuussa Narvan suunnalla suorittaman 300 kilometriä pitkän offensiivin aikana oli keskimääräinen etenemisnopeus 6,5 kilometriä vuorokaudessa 46—47 päivän aikana.

Vielä Viipurin operaation kestäessä 18. 6. ylennettiin Leningradin rintaman komentaja L A Govorov Neuvostoliiton marsalkaksi ja rintaman sotaneuvoston jäsen A A Zhdanov kenraalieverstiksi. Viipurin valtauksen jälkeen 21. 6. päämaja antoi päiväkäskyn, jossa kiitettiin Leningradin rintaman joukkoja ja Itämeren laivaston osia taistelusa-

vutuksista. Parhaiten kunnostautuneitten yhtymien ja joukko-osastojen nimiin liitettiin sana ”Viipurilainen”.

Mutta Leningradin rintaman hyökkäys Karjalan kannaksella ei päätynyt Viipurin operaation menestykselliseen suorittamiseen. Jo seuraavana päivänä Viipurin valtauksen jälkeen päämaja antoi ohjeen etenemisen jatkamisesta lähimpänä tavoitteena linja Imatra—Lappeenranta—Virojoki. Edelleen hyökkäystä oli jatkettava linjalle Kouvola—Kotka ja täällä linnoitauduttava Kymijoen itärannalle ja varmistettava pohjoiseen.

Voimasuhteet olivat nyt tasoittuneet suomalaisten eduksi. Teoksen mukaan 21. ja 23. armeijassa sekä rintaman reservinä oli yhteensä 26 jvdivisioonaa, mutta vahvuus oli nyt laskenut 21.armeijassa 4000—6500 ja 23.armeijassa 4200—6600 mieheksi divisioonaa kohden. Kun otamme keskiarvoksi 5300, saamme yhteensä koko rintaman jvdivisioonien vahvuudeksi 137.800 miestä. Verrattuna vahvuuteen 9. 6. (180.900) saamme poistumaksi Viipurin operaation aikana 43.100 eli lähes 24 %. Suomalaisia joukkoja oli nyt Kannaksella seitsemän divisioonaa (2., 3., 4., 10., 15., 17. ja 18.) psdivisioona, kolme jvprikaatia (3., 19. ja 20.) ja ratsuväkiprikaati. Arvioimme, että näitten Kannaksen taisteluihin osallistuneitten joukkojen vahvuus oli pienentynyt tappioiden johdosta 10 %:lla. Tuleviin taisteluihin osallistuivat myös rannikkojoukot, nimittäin RTR 22 Viipurinlahdella ja RTR 13 Laatokan rannalla. Arvioimme näitten rannikkojoukkojen jvvahvuudeksi yhteensä 2.000 miestä. Itä-Karjalasta matkalla olleet kaksi divisioonaa (6. ja 11.) ehtivät myös VKT-linjan taisteluihin mukaan. Näin päädyimme seuraavaan hyvin likimääräiseen vahvuuslaskelmaan:

seitsemän divisioonaa á 9.900	= 69.300
kaksi „ á 11.000	= 22.000
psdivisioonan jääkäripataljoonat	= 3.600
kolme jvprikaatia á 4.000	= 12.000
ratsuväkiprikaati	= 2.500
rannikkojalkaväki	= 2.000
	111.400

Laskelma osoittaa pientä jalkaväkiylivoimaa (1:1,23) Leningradin rintaman joukoille. Jos vielä otetaan huomioon Suomeen saapunut

saksalainen 122. jvdivisioona, tulee suhde yhä tasaisemmaksi. Myös tykistömääriin nähden oli tapahtunut tasoitusta, koska Suomen armeijan tykistön pääosa oli nyt VKT-linjalla eikä Puna-armeija voinut saada tuekseen Kronstadtin tykistöä. Panssarivaunukantammekin oli saanut lisäystä saksalaisen 303.rynnäkkötykkiprikaatin saavuttua Kannakselle (30 vaunua). Saksalaisia lentokoneita oli tullut 70 kappaletta.

Leningradin rintaman joukkojen johtamisen helpottamiseksi Moskovan päämaja oli antanut sen käyttöön 59.armeijan johdon. Tässä yhteydessä päämaja lausui ohjeenaan, että 59.armeijan joukkojen siirto ei saanut aiheuttaa viivytystä Karjalan kannaksella suoritettavalle hyökkäykselle. Teos ei kuitenkaan mainitse, mitä 59.armeijan joukkoja oli saapunut kannakselle. Myöhemmässä vaiheessa 59.armeijan johdossa toimivat 14. ja 224.divisioona. Sisältyvätkö nämä teoksen aikaisemmin mainitsemiin 26 divisioonaan ei ole selvää. Sotatoimet Viipurinlahdella tulivat 59.armeijan johdon vastuulle.

Viipymättä käskyn saatuaan Leningradin rintaman komentaja laati suunnitelman hyökkäystä varten. Pääisku kohdistettaisiin Lappeenrannan suuntaan ja 26. 6. oli saavuttava linjalle Imatra—Lappeenranta—Suurpääälä (Säkkijärven kirkon eteläpuolella). Täältä oli kahden armeijan (21. ja 59.A) jatkettava länteen. 23.armeijan oli Vuoksen ylittämisen jälkeen edettävä Hiitolan suuntaan.

Leningradin rintaman sotaneuvosto pyysi päämajaa lähettämään seuraavat vahvennukset:

- kaksi armeijakuntaa,
- yhden pioneeriprikaatin,
- kaksi moottoroitua ponttoonisiltapataljoonaa,
- kaksi amfibiovaunupataljoonaa,
- kaksi ponttoonikuormastoa ja
- yhden koiria käyttävän miinanetsintäpataljoonan.

Samalla esitettiin pyyntö saada täydennyksenä 30 T-34 panssarivaunua, 30 rynnäkkötykkiä ja 100 kuorma-autoa.

Päämaja hyväksyi 22. 6. Leningradin rintaman komentajan suunnitelman. Samalla päämaja tiedotti käsityksensä, että Leningradin rintaman komentajalla oli tarpeeksi voimaa hyökkäystehtävän suorittamista varten, joten pyydettyä kahta armeijakuntaa ei annettu. Muut pyydettyt välineet ja täydennykset luvattiin antaa.

Uuteen hyökkäykseen kuuluvat Talin—Ihantalan taistelut selostetaan teoksessa lyhyesti mainitsematta sitä, että suomalaisten aktiivinen torjunta asetti osan hyökkäysjoukoista saarroitusuhan alaisiksi. Myönnetään, että mainittavaa alueellista menestystä hyökkäys ei saavuttanut. Syynä esitetään, että suomalainen ylijohdo keskitti 21.armeijan kaistalle, 30 km leveälle rintamalle, Noskuanjärven ja Suomenvedenpohjan välille kuusi divisioonaa ja kolme prikaatia. Tällä ryhmällä olisi ollut käytettävänä 100 tykistö- ja 120 kranaatinheitinpatteria. Voimasuhteet olisivat näin muuttuneet suomalaisten eduksi. Näissä olosuhteissa Leningradin rintaman komentaja antoi 12. 7. käskyn keskeyttää hyökkäyksen ja siirtyä väliaikaisesti lujaan puolustukseen saavutetulla linjalla.

Kun jo kesäkuun lopulla oli käynyt selväksi, että hyökkäys ei tulisi menestymään 21.armeijan kaistalla, Leningradin rintaman johto päätti suorittaa maihinnousuoperaation aluksi Viipurinlahden saarille ja myöhemmässä vaiheessa mantereelle. Tarkoituksena oli katkaista Viipurin koillispuolella 21.armeijaa vastaan taistelevien joukkojen selustayhteydet. Tehtävää varten 59.armeijalle alistettiin 124. ja 224.divisioonaa ja näitten tukemiseksi annettiin 250 putkea käsittävä tykistömäärä. Saari-taisteluita kuvataan laajasti ja asiallisesti, mutta jätetään kuitenkin mainitsematta eräitä taisteluita, joissa hyökkääjä kärsi vastoinkäymisiä, esim Teikarsaaren taistelu 1. 7. ja Melansaaren taistelu 4. 7., joissa tuhottiin 224.divisioonan kaksi pataljoonaa. Heinäkuun 4. pnä käydyn Teikarsaaren taistelun suhteen arkistotiedot ovat ilmeisesti olleet harhaanjohtavia. Ko päivänä 224.divisioonan JR 160 nousi saarelle. Illan ja seuraavan aamun (5. 7.) kuluessa rykmentti kuitenkin tuhottiin niin, että ainoastaan rippeet pääsivät poistumaan saarelta uimalla.

Teos kuvaa näitä tapahtumia seuraavasti: ”Itse saarella kehittyi tilanne maihinnousuosastollemme epäedulliseksi. Klo 19—24 välillä (4. 7.) saarelle heitettiin pataljoona vihollisjalkaväkeä vahvennuksineen. Päivän päättyessä vihollisen onnistui ahdistaa JR 160 saaren eteläpäähän. Suurin osa maihinnousijoista oli pakotettu jättämään Teikarsaari JR 160:n komentajan johdolla. Ainoastaan vähäinen ryhmä tämän rykmentin urhoja (kaikkiaan n 200 miestä) linnoittautui lujasti saaren eteläpäähän ja jatkuvasti torjui vihollisen raivokkaat hyökkäykset.”

Tosiasiat olivat kuitenkin siten, että

- mitään aluksia ei saarelle saapunut evakuoimaan maihinnoussutta rykmenttiä,
- uimalla saarelta poistuneitten määrä ei ole arvioitavissa, sillä lähimpään Tuppuran saareen on matkaa 1,5 km,
- vankeja saatiin 60—70 ja
- muut maihinnousijat tuhoutuivat, kaatuneitten joukossa oli everstiluutnantti, jonka oletettiin olleen rykmentin komentaja.

Saarten valtauksen jälkeen 6.7. Leningradin rintaman komentaja antoi Itämeren laivastolle tehtävän valmistella maihinnousua manteelelle. Suunnitelman mukaan maihinnousu oli suoritettava kahtena portaana siten, että ensimmäisessä portaassa olisi kaksi divisioonaa ja toisessa yksi. Kuitenkin, samaan aikaan kuin 21.armeijalle, marsalkka Govorov antoi myös 59.armeijalle käskyn keskeyttää hyökkäystoiminta ja siirtyä lujaan puolustukseen Viipurinlahden saarilla. Puolustuksen vahventamiseksi annettiin armeijalle kaksi konekivääri-tykki-pataljoonaa.

Vuosalmella saavuttamansa alkumenestyksen jälkeen 23.armeija asettui heinäkuun puolivälissä myös puolustukseen.

Teos jatkaa:

”Tällä tavoin yli kolmeviikkoisen hyökkäystoiminnan tuloksena — kesäkuun 21. p:stä heinäkuun puoliväliin — Leningradin rintaman oikean siiven joukot eivät kyenneet suorittamaan niitä tehtäviä, jotka niille oli määrätty päämajan ohjeella 21.6. Rintaman joukkojen ei onnistunut edetä Suomen rajalle ja täysin puhdistaa vihollisista Karjalan kannaksen aluetta. Tuomalla lisävoimia Suomen armeijan johto pysäytti Neuvostoliiton joukkojen etenemisen Karjalan kannakselta Sisä-Suomeen.”

Yhteenvedossaan Karjalan kannaksen sotatoimista teos esittää kuitenkin, että Viipurin operaation aikana Leningradin rintaman joukot olivat vihollisen sitkeästä vastarinnasta huolimatta edenneet huomattavan suurella nopeudella, 12 km vuorokaudessa. Tällainen nopeus saavutettiin ennen kaikkea merkittävällä lukumääräisellä ja materiaalisella ylivoimalla, joustavalla manöveroimistaidolla operaation aikana, päivin ja öin tapahtuneen keskeytymättömän etenemisen hyvällä jär-

jestelyllä sekä Neuvostoliiton joukkojen korkealla moraalaisella kunnolla ja taisteluominaisuuksilla.

Vastustajan ylipäällikkö Suomen marsalkka Mannerheim esittää käsityksensä (Muistelmat II s. 463) seuraavasti:

”Merkityksellistä oli, että vihollinen ei Suomenlahden rannikolla tekemänsä syvän läpimurron jälkeen käyttänyt yliotettaan hyväkseen sitoakseen Keski-Kannaksella olevat joukkomme ja katkaistakseen niiden yhteydet Muolaanjärven ja Vuoksen välisten kannaksien kohdalla. Jos näin olisi tapahtunut, ei olisi ollut pienimpiäkään mahdollisuuksia vetää keskustaamme takaisin. Sama koskee perääntymisen aikana suoritettuja uudelleenryhmittelyjä, joiden tarkoituksena oli vahvistaa Länsi-Kannasta itäisen kustannuksella. Sen sijaan, että olisivat joustavien operaatioiden avulla pyrkineet nujertamaan vastustajansa, venäläiset tuijottivat itsensä sokeiksi siihen maantieteelliseen tavoitteeseen, jota Viipuri merkitsi. Operatiivisen mielikuvituksen ja joustavuuden puute, joka talvisodan aikana oli ollut venäläisten sodankäynnille luonteenomaista, tuli näkyviin nytkin ja teki meille mahdolliseksi samantyyppisen perääntymisliikkeen suorittamisen.”

Neuvostoliiton sotajoukkojen Karjalan rintama käsitti alueen Jäämereltä Laatokkaan. Komentajana oli 1944 kenraalievosti K A Mere-tskov, myöhemmin Neuvostoliiton marsalkka, joka talvisodassa oli toiminut Itä-Kannaksella. Maanselän kannaksella oli 32.armeija, joka käsitti neljä divisioonaa ja Aunuksen kannaksella 7.armeija. Tässä armeijassa oli asemasodan aikana viisi divisioonaa, kolme merijalkaväen prikaatia, kaksi panssaripataljoonaa sekä kuusi tykistö- ja kranaatinheitinrykmenttiä.

Liittyen Leningradin rintaman hyökkäykseen Moskovan päämaja antoi käskyn Karjalan rintamalle hyökätä 32. ja 7.armeijoilla suomalaisten lyömiseksi ja työntämiseksi Etelä-Karjalasta (Aunuksesta).

Tehtävää varten rintama sai seuraavat vahvennukset:

- kolme armeijakuntaa (yhdeksän jvdivisioonaa)
- läpimurtotykistödivisioonan,
- ittykistödivisioonan,
- kaksi panssariprikaatia,
- kaksi pioneeriprikaatia,
- kaksi kaartin krhprikaatia,

- kolme raskasta rynnäkkötykkiprikaatia,
- viisi tykistörykmenttiä,
- kahdeksan krhrykmenttiä,
- amfibioautopataljoonan,
- kaksi ponttoonisiltapataljoonaa,
- kuorma-autopataljoonan,
- kolme tientekopataljoonaa ja
- kaksitoista sairaalaa ym. erikoisyksiköitä

Laatokan laivasto alistettiin operatiivisesti Karjalan rintamalle.

Teos toteaa, että näitten vahvennusten jälkeen ylivoima oli Neuvostoliiton joukoilla ja että tämä ylivoima teki mahdolliseksi läpimurron suorittamisen vihollisrintamaan ja nopean etenemisen tämän jälkeen. Menestys jäi nyt suuresti riippumaan rintaman ja armeijan johdon järjestelykyvystä. Kaikki mainitut vahvennukset annettiin 7.armeijalle Aunuksen kannakselle.

Hyökkäysvalmistelut aloitettiin samaan aikaan kuin Kannaksellakin. Päämaja esitti 1.5. ohjeessaan vaatimuksen, että aika oli käytettävä tarkoin joukkojen taistelutaidon ja poliittisen tason nostamiseksi edessä olevaa hyökkäystä varten.

Painopiste sijoitettiin 7.armeijan vasemmalle siivelle suuntana Lotinanelto—Aunus—Salmi—Sortavala. Hyökkäyssuunnitelman laati 7.armeijan esikunta sijoittaen 80 % jalkaväestä ja kalustosta painopisteeseen. Painopisteen joukot ryhmitettiin kahteen portaaseen niin, että molemmissa oli kaksi armeijakuntaa. Tykkejä ja kranaatinheitteitä oli 1595 putkea ja lentokoneita 588.

Taistelukoulutuksessa kiinnitettiin erityinen huomio vesistön ylittämiseen. Poliittisessa valmistuksessa oli teemana mm: Lyömme vihollisen niinkuin leningradilaiset lyövät Karjalan kannaksella.

Sotatapahtumien kuvaamisessa tämän luvun kirjoittaja esittää oman toiminnan arvostelua päinvastoin kuin Kannaksen hyökkäystä koskevan luvun kirjoittaja, joka etupäässä ylistää omia joukkoja kaikinpuolisesti. Syvärimin ylimenon tulivalmistelu kesti 3 t 32 min. Teos kertoo: ”Tuskinpa oli tarkoituksen mukaista ensimmäisen tuli-iskun jälkeen ryhtyä hakuammunnan tarkistukseen, koska siten suotiin viholliselle mahdollisuus palauttaa järjestys ja mennä suojaan. Ei ole myöskään ymmärret-

tävissä se tosiasia, ettei armeijan komentajan käsissä ollut kaartin kraanainheittämiä lukuunottamatta mitään tykistöä, jolla hän olisi voinut vaikuttaa läpimurron aikaansaamiseen jokea ylitettäessä.”

Teoksessa arvostellaan myös ponttoonisillan paikan tiedustelun laiminlyömistä. Sillan pohjoispää tuli suon kohdalle ja näin syntyi liikenteessä paljon viivytystä.

Kuvattaessa 32.armeijan toimintaa kiinnitetään paljon huomiota suomalaisen 21.prikaatiin. Kenraalievcersti Meretskov halusi saada nopeasti joukkonsa rajan yli Suomen alueelle. Hän antoi 13. 7. käskyn kahdelle divisioonalle (176. ja 289.divisioona) 16. 7. kuluessa edetä linjalle Iiomantsi—Korpiselkä. Kolmessa päivässä joukkojen piti edetä taistellen 80—90 km. Teos pitää tätä mahdottomana vallinneissa vaikeissa olosuhteissa.

Liusvaaran taistelusta teos kertoo, että siinä 289.divisioona saarsi ja tuhosi 21.prikaatin kaksi pataljoonaa saaden saaliikseen mm 12 tykkiä. Meikäläisten lähteiden (W Halsti, Ratkaisu s 449) mukaan olisi tykkejä menetetty kuusi.

Iiomantsin onnettomuuden syntipukiksi teos on löytänyt 32.armeijan komentajan kenraaliluutnantti F D Gorolenkon.

Rintaman esikunta oli 26. 7. tiedustellut valtakunnan rajan ylittäneiden joukkojen tilaa. Kenraali Gorolenko vastasi mm, että ”176.divisioona on kulkenut suomaastossa ilman teitä yli 40 km. Tykistö ja kuormastot ovat jääneet jalkaväestä jälkeen. On raivattu puilla päällystetty yli 20 km pitkä tie. Tykistö saadaan kokoon 27. 7. kuluessa.” Edelleen ilmoituksessa sanotaan, että ”divisioonan joukko-osastojen tila ja huolto eivät aiheuta levottomuutta. Eilen 25. 7. divisioona ryhtyi suorittamaan taistelutehtävää ja kärkeilymentti on taistelussa vihollisen kanssa 2 km itään Lipsunahosta. Teoksen mukaan ilmoitus ei ollut totuudenmukainen. Vihollisen 22. 7. pysäyttämät 176.divisioonan joukko-osastot olivat edelleenkin paikallaan. Tästä on todistuksena armeijan 28. 7. antama taistelukäsky, jossa sanotaan mm, että ”176.divisioona on jo seitsemän vuorokautta polkenut samalla paikalla. Tiedustelu on järjestetty heikosti. Tykistö on jäänyt jälkeen ja sen kuljetus käy äärimmäisen hitaasti. Käsken aamulla 29. 7. 1944 uudistamaan hyökkäyksen.” Samanlaisia tehtäviä annettiin armeijan muille-

kin yhtymille. Teos on kuitenkin sitä mieltä, että joukot olivat täysin valmistumattomia ja hyökkäys oli lykättävä vielä yhdellä päivällä.

Teos toteaa, että suomalaisten hyökkäys 176. ja 289. divisioonien saumaan katkaisi näitten yhteydet vaikkakin suomalaisten voimat olivat vähäiset. Mutta tilanne vaikeutui sen johdosta, ettei 32. armeijalla ollut reservejä. Tosin avuksi saatiin kolme merijalkaväkiprikaatia, mutta ne vedettiin taisteluun suoraan marssilta ja osissa ilman valmisteluja. Ne eivät saaneet aikaan muutosta tilanteesta eivätkä nekään joukot, jotka lähetettiin rintaman reservistä. Niinpä tehtiin päätös eristettyjen joukkojen vetämisestä taakse. Divisioonat saivat vetäytymiskäskyn ja suomalaisten häiritsemisyrytyksistä huolimatta saarretut joukko-osastot pääsivät omalle puolelle 10. 8. mennessä.

Teos ei mainitse mitään siitä, että divisioonat jättivät suomalaisille muun sotasaaliin mukana 94 tykkiä ja 82 kranaatinheitintä. (Y Järvinen, Jatkosodan taistelut s 369.)

Mannerheimin arvostelu hyökkääjän toiminnasta Itä-Karjalassa 1944 on seuraava:

”Karjalan kannaksen offensiiviin verrattuna Itä-Karjalaan kohdistettu hyökkäys suoritettiin huomattavasti joustavammin. Sekä maihinnousuoperaatio että viivytyksasemien valtaaminen olivat tunnustusta ansaitsevia sotilaallisia suorituksia.”

Teos ei käsittele kysymystä siitä, mistä syystä hyökkäykset Karjalan ja Aunuksen kannaksilla aloitettiin juuri siinä järjestyksessä kuin ne tapahtuivat. Kannaksella pystyttiin hyökkäys torjumaan idästä tuotujen yhtymien, neljän divisioonan ja kahden prikaatin avulla. Voidaan asettaa kysymys, mikä olisi ollut kesän taisteluitten tulos, jos voimakas hyökkäys olisi ensiksi aloitettu Aunuksessa ja tällä tavoin sidottu pääosa siellä olleista voimista.

Puna-armeija käytti ilmaylivoimaansa melkein yksinomaan lamauttaakseen Suomen armeijan etulinjan yhtymien taistelutoiminnan. Idästä siirrettyjen yhtymien kuljetuksia tuskin häirittiin ja ne saapuivat Karjalan kannakselle käytännöllisesti katsoen tappioitta. On pidettävä todennäköisenä, että kesän taisteluitten lopputulokseen Puna-armeijan ilmavoimat olisivat tehokkaimmin vaikuttaneet kohdistamalla pääosan toiminnastaan kuljetuksia vastaan. Esimerkiksi jos molempien ilma-

armeijain pääosien toiminta olisi suunnattu rataosan Pitkäranta—Sorta-vala—Viipuri hävittämiseksi ja siellä kuljetettavia joukkoja vastaan, olisi suuresti vaikeutettu Suomen armeijan muutenkin tukalaa tilannetta.

Mikä oli hyökkäyksen päämäärä.

Meillä ovat tätä kysymystä käsitelleet mm Mannerheim ja Oesch. Muistelmissaan Mannerheim pitää hyökkäystä kesällä 1944 sotilaalliselta kannalta tarpeettomana, koska Suomen kysymys olisi ratkaistu Saksan tappion yhteydessä. Mannerheim tulee siihen johtopäätökseen, että Neuvostoliitto oli päättänyt vallata koko maan ja hänellä oli tälle käsitykselleen perusteluna Yhdysvaltain Ankaran suurlähettilään Steinhart'in ilmoitus Suomen lähettiläälle siitä, että "Neuvostohallitus on päättänyt nielaista Suomen".

Tällaista ilmoitusta on pidettävä diplomaattien kesken yleisenä kannunvalantana, jossa lähteistä vaetaan eikä perusteluja esitetä.

Teos esittää kuten edellä on jo mainittu, hyökkäyksen päämääräksi

- Etelä-Karjalassa (Aunuksessa) ja Karjalan kannaksella olevien Neuvostoliitolle kuuluvien alueitten vapauttaminen suomalaisten anastajien käsistä ja
- Suomen vetäminen pois sodasta.

Kenraaliluutnantti S P Platonovin toimittamassa, v 1958 painetussa, toisen maailmansodan historiassa esitetään, että rauhantunnustelujen katkettua keväällä 1944 kävi välttämättömäksi järjestää Suomen armeijalle vakava tappio Karjalan kannaksen ja Karjalais-suomalaisen tasavallan alueitten vapauttamiseksi sekä myös Suomen irrottamiseksi sodasta. (Toinen maailmansota 1939—1945. Sotahistorialliset pääpiirteet, s 576).

Onko aihetta epäillä, että nämä eivät olisi olleet Stalinin todelliset päämäärät?

Helsingin Sanomissa tänä vuonna julkaistuista Anthony Edenin muistelmista käy ilmi, että Yhdysvaltain ja Englannin johtavat miehet sodan aikana käydyissä neuvotteluissa Stalinin kanssa jatkuvasti esittivät kantaa, että Suomi saisi säilyttää vapautensa. Stalin ei Suomen vapauden suhteen esittänyt vastaväitteitä. Hänen mielessään varmaan-kin oli talvisodan loppuajat, jolloin länsivallat tarjosivat aseellista

tukea Suomelle. Ensimmäisen kerran maamme sodanjälkeinen asema tuli esille Stalinin ja Edenin välisissä neuvotteluissa joulukuussa 1941. Stalin ilmoitti haluavansa, että Suomen kohdalla palattaisiin vuoden 1941 rajoihin. Lisäksi Stalin halusi oikeuden perustaa tukikohtia Suomen ja Romanian alueille (Helsingin Sanomat 10. 4. 1965 Anthony Eden: Tilintekoa). Siis Suomi saisi säilyttää itsenäisyytensä. Suomen kysymystä kosketeltiin taas toukokuussa 1942 Edenin, Molotovin ja Maiskin välisissä neuvotteluissa (Helsingin Sanomat 14. 4. 1965). Lopullisesti Suomen sodanjälkeisestä kohtalosta päätettiin Teheranin konferenssissa joulukuun 1. p:nä 1943 kolmen suuren, Rooseveltin, Churchillin ja Stalinin kesken. Suomi oli jäävä vapaaksi, mutta Stalin ilmoitti vaativansa sotakorvaukset ja tähän oli Rooseveltin ja Churchillin suostuttava. Stalin toi esiin vaatimuksensa Suomen suhteen seuraavassa muodossa:

1. Vuoden 1940 rauhansopimuksen palauttaminen.
2. Hanko tai Petsamo. (Stalin lisäsi, että Hango vuokrattaisiin, mutta että Petsamo liitettäisiin Neuvostoliittoon).
3. Suomalaisten aiheuttamien vahinkojen 50-prosenttinen korvaaminen. Määristä sovittaisiin myöhemmin.
4. Välikirje Saksan kanssa.
5. Saksalaisten karkoittaminen maasta.
6. Demobilisaatio.¹⁾

Muistelmissaan Eden esittää lauseen (Helsingin Sanomat 14. 4. 1965): "Neuvostoliiton politiikka on korostetusti moraalisten käsitysten ulkopuolella, mutta Yhdysvallat on liioitellun moraalinen, ainakin niin kauan kuin amerikkalaisten intressit eivät ole kyseessä." Tähän olisi voinut lisätä, että Englanti on politiikassaan noudattanut periaatetta: right or wrong, my country. Stalinistisen moraaliopin mukaan on luokkavihollisen (kapitalistisen politiikan kanssa) tehtyä sopimusta noudatettava niin kauan kuin se on itselle edullista. Ei ollut Neuvostoliitolle eduksi rikkoo sodan aikana liittolaisten kanssa tehtyjä sopimuksia ja niinpä Stalin noudattikin niitä, mm Teheranin sopimusta Suomen suhteen.

¹⁾ Churchill: The second world war V s 353.

Teoksessaan "Suomen kohtalon ratkaisu Kannaksella v 1944" kenraaliluutnantti K L Oesch (s 205) esittää, että "kahden aseman nopean murtumisen ja Viipurin menetyksen jälkeen asetettu ehdottoman antautumisen vaatimus voidaan ymmärtää vain yhdellä tavalla: pyrkimyksenä ja päämääränä oli koko maan valtaus ja miehitys". On huomattava, että Neuvostoliiton 23. 6. antamassa vastauksessa Suomen hallituksen esittämään tiedusteluun rauhanehdoista ei ole sanaa "ehdoton". Polvisen ²⁾ mukaan Kremlin vastaus kuului:

"Kun Neuvostoliitto useat kerrat on joutunut suomalaisten pettämäksi, toivomme Suomen hallitukselta saavamme presidentin ja ulkoministerin allekirjoittaman selityksen, että Suomi on valmis antautumaan ja pyytämään rauhaa neuvostohallitukselta. Jos saamme Suomen hallitukselta tämänkaltaisen asiakirjan, on Moskova valmis ottamaan Suomen valtuuskunnan vastaan".

Neuvostoliiton vastauksessa on nähtävästi käytetty venäläistä sanaa "kapitulatsija" (antautuminen). Ushakovin sanakirjan mukaan sana merkitsee: vihollisen kanssa tehty sopimus sotatoimien keskeyttämisestä tämän esittämien ehdoin. Koska ehtojakaan ei vielä esitetty, niin todennäköisesti Moskova oli valmis vastaanottamaan Suomen valtuuskunnan niiden sopimisesta. Neuvostoliiton Tukholman suurlähettiläs rouva Kollontay arveli antautumisen tarkoittavan pelkkää taistelusta luopumista. (Polvinen s 265). Polvisen mukaan määre Helsingissä joka tapauksessa käsiteltiin kirjaimellisesti. Tämän mukaan toimittiin ja hallitus hylkäsi Kremlin esityksen. Tämä olikin maan kannalta parasta, sillä Kannaksella saavutetun torjuntavoiton jälkeen oli hallituksellamme varmempi asema rauhasta neuvoteltaessa.

Ei ole kuitenkaan perustetta epäillä niitä kesän 1944 hyökkäykselle asetettuja päämääriä, jotka selostettu teos esittää. Uudessa 21. 6. annetussa hyökkäyskäskyssä määrätään tavoitteeksi linja Kouvola—Kotka, mutta sehän ei ilmaise aikomusta koko maan valtaamisesta. Mannerheimin näkökanta siitä, että päämäärät olisi saavutettu ilman hyökkäystä Saksan kukistuuessa, on tietenkin tosi. Mutta ehkäpä Neuvostoliiton korkeimman johdon tarkoituksena oli Suomen irtaannuttua sodasta saada voimia irti Suomen rintamalta ratkaisua varten Saksassa.

²⁾ T Polvinen: Suomi suurvaltojen politiikassa 1941—44 s 264.